

TAPANI KILPELÄINEN & JOUNI AVELIN

Älykön pelko on typeryyden alku

Yhdysvaltain korkeakoulutuksen kurjaa tilaa tuotannossaan manannut historioitsija Russell Jacoby päästettiin heinäkuussa irti *The Chronicle of Higher Educationin* sivuilla. Teoksillaan *The Last Intellectuals* (1987) ja *Dogmatic Wisdom* (1994) nimeä saanut Jacoby arvioi Yalen tietojenkäsittelytieteen professori David Gelernterin jermiadin *America-Lite. How Imperial Academia Dismantled Our Culture (and Usbered in the Obamacrats)* ja havaitsi kirjan tasottomaksi mutta paljonpuhuvaksi älymystöpelon manifestiksi.

Amerikkalaiskonservatiivien maailmankuvassa intellektuelleilta ei nimittäin vaikutusvaltaa puutu. Feminismin kaltaisen pikkuharmin lisäksi konservatiivit syyttävät yliopistoälymystöä myös ydinperheen rapautumisesta ja isänmaallisuuden katoamisesta. Kuten Jacoby toteaa, konservatiivit haluavat tehdä vasemalle kallistuvista intellektuelleista vikapään kaikkeen. Silloin työtömyys, terveydenhuollon kalleus tai ylihinnoiteltu koulutus eivät enää merkitse mitään. Konservatiivien katsannossa koko kansakunnan alennustila johtuu siitä, että maa on ajautunut parhaassa tapauksessa harhaanjohtettujen ja pahimassa tapauksessa salajuonittelevien intellektuellien käsiin, ja yliopistoissa vasemmistoradikaalit pääsevät levittämään hapatustaan rankaisematta. Turha edes mainita, että tästä näkökulmasta älyllisyys ja koulutus tuovat väistämättä mukanaan haihattelun ja elämällevierauden.

Konservatiivien harhaisuus saataisi olla pelkästään huvittavaa, ellei esimerkiksi Gelernter olisi täysin toisissaan. Juutalaisjuurinen Gelernter toteaa kirjassaan muun muassa, että kaikki oli hyvin niin kauan kuin

eliittikoulut olivat valkoisten anglosaksisten protestanttien hallinnassa, mutta 1960-luvulta alkanut aggressiivisten ja vasemmistolaisten juutalaisten vyöry on pilannut maan koulutusjärjestelmän. Pahinta hänen mukaansa on, että humanistiset aineet ovat päässeet amokjuoksemaan maalaisjärjen ja terveet arvot hengiltä. Hän kirjoittaa näin siitä huolimatta, että humanististen aineiden asema Yhdysvaltain yliopistoissa on viime vuosikymmeninä heikentynyt hitaasti mutta varmasti.

Jacoby kuitenkin varoittaa, että tiedettä ja älyllisyyttä vastustaessaan konservatiivit saattavat kaivaa omaa hautaansa. Leimaamalla oppineisuuden elitismiksi he päätyvät Jacobyn sanoin ”populismien suolle, joka on täynnä itseoppineita ja fundamentalisteja”. Siellä kenen tahansa kelpaa väittää mitä tahansa, sieltä kun puuttuvat sekä keskustelukulttuuri että tosiasioiden kahleet. Kuulostaako tutulta?

Väärässä kuin äänestäjä

Lista on kaikki, kulttuuri ei ole mitään. Myyntitilastot, kävijämäärät ja käännösoikeudet kertovat olennaisen: suosittu on aina oikeassa. Totuus on aina numeraalinen. Laatu on määrän toinen nimi.

Totaalisuus synnyttää heikkoutta, heikkous totaalisuutta. Muna on aina jo kana. Tai ainakin kriitikkoa heikkottaa. *Helsingin Sanomien* (3/viii/12) elokuvatoimittaja, Oscareilla taajaan arvuutteleva Veli-Pekka Lehtonen – muistatthän, sama kaveri on jahdannut jo pitkään suksia, joita Antti Litja käytti Risto Jarvan *Lomassa* (1976) – on niellyt ilmaa: *Sight & Soundin* äänestyslista maailman parhaista elokuvista on... on... silkkaa sopulikartellia. Taas kerran metkunperän kriitikot ovat

nostaneet kärkeen pelkkiä museoelokuvia. Aina samat naamat, aina sama kaava: *Vertigo*, *Citizen Kane*, *Tokyo monogatari*, *Pelin säännöt*, *Auringonnousu* ja sitä rataa. ”Elokuvan kaanon on nyt museaalisempi kuin koskaan.”

Henkensä heittäneitä ohjaajia kaikki tyynni. Uusinkin vuodelta 1968, *top ten*issä peräti kolme mykkäelokuvaa (hälytyskellot!). Lehtonen panisi järjestyksen uusiksi: ”Missä on *Tappajahai* ja James Cameron?” Tuskin Lehtonenkaan tarkoittaa, että edellinen olisi jälkimmäisen mestariteos. Ilmeisesti rehabilitaatiota kaipaavat *Titanic* (1997) ja *Terminator* (1984), mutta tuskin sentään *Avatar* (2009), vai ehkä sittenkin. ”2000-luvullakin on tehty loistavia elokuvia”, Lehtonen muistuttaa ja tarjoaa tulevaisuuden listoille Cristian Mungiu’n elokuvaa *4 kuukautta, 3 viikkoa, 2 päivää* (2007) ja Paul Thomas Andersonin *There Will Be Bloodia* (2007). Ehkä kuitenkin kysyttemme näitä 30 vuotta. Edellinen on aivan kelvollinen, jälkimmäinen taasen tavallinen, tai pikemminkin varoittava esimerkki siitä, miten tähtinäyttelijä (kornisti elehtivä Daniel Day-Lewis) voi anastaa show’n ohjaajalta.

On helppoa olla eri mieltä, jos muut ovat samaa mieltä. ”Kriitikot ovat myös sopuleita.” On vaikeaa olla samaa mieltä, jos muut ovat eri mieltä. ”Sitä äänestetään, mikä on jo kerran sovittu hienoksi.” Sitä se on, on se sitä: sopulien kartelli. Kaikesta sopivat vaikeivät toisiaan tuntuksikaan.

Ohjaajat sentään nostavat *top teniin* neljä 1970-luvulla valmistunutta elokuvaa. ”Nykyhetkessä työskentelevien ohjaajien historiakäsitys on lyhyempi kuin arvostelijoilla”, toteaa Lehtonen, arvostelija itsekin. Historia paha, nykyhetki hyvä, sanoivat jo muinaiset kreikkalaiset – mutta toisaalta, siitähän on jo aikaa...